

Kijk me in de ogen

Jan Huisamen

Kijk me in de ogen

Vertaald door Dorien de Vries

Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

Deze roman is postuum uitgegeven, een jaar na het overlijden van de auteur. De bewerking en redactionele afronding van het manuscript zijn verzorgd door Suzette Kotzé-Myburgh, met hulp van de oudste zoon van de auteur, mr. Johann Huisamen. Voor zover kon worden nagegaan zijn de gebeurtenissen en de personages verzonnen of slechts zijdelings op feiten gebaseerd.

ISBN 978 90 239 9447 3
NUR 342

Vertaling Dorien de Vries
Ontwerp omslag Wil Immink
Omslagbeeld Nagib El Desouky / Arcangel Images
Layout/dtp Gerard de Groot

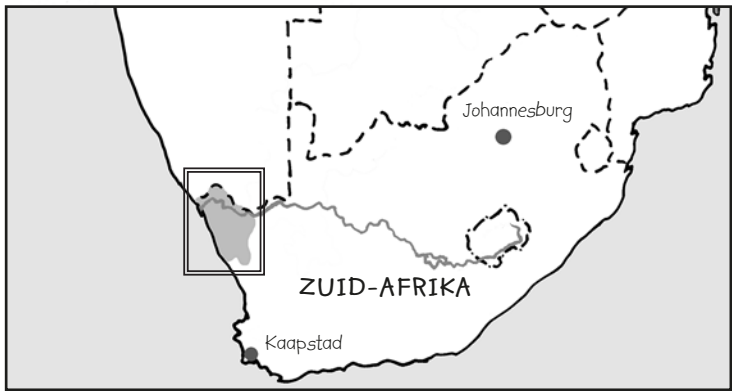
Oorspronkelijk verschenen in het Afrikaans bij Human & Rousseau, een imprint van NB-Uitgewers, Kaapstad, Zuid-Afrika, onder de titel *Katryn, Vrou van die Richtersveld*

Oorspronkelijke uitgave © 2012 Dalene Huisamen
Nederlandstalige uitgave © 2014 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijmozaiek.nl

Opgedragen aan mijn vrouw Dalene

I

Zuid-Afrika, Kaapstad, 1959

Met haar ogen dicht leunt Katryn Jonis tegen de muur van haar cel. Ze zit plat op de kokosmatras en de kilte van de cementvloer trekt dwars door haar dunne katoenen jurk, maar het deert haar niet. Ze geniet van de rust. Niet dat het ooit echt rustig is in de gevangenis. Het is er juist een voortdurende herrie van slaande celdeuren, geschreeuwde bevelen en gestamp in de gangen.

De rust waarvan ze geniet, is de rust om haar heen. De paar vrouwen met wie ze de cel moet delen zijn vanmorgen allemaal opgehaald om te worden voorgeleid.

Hun onophoudelijk geklets en hun vuile praatjes ergeren haar, maar gelukkig bemoeien ze zich niet met haar. Toen ze hier eergisteren werd binnengebracht, klitten ze dadelijk om haar heen, maar zodra ze hoorden waarvan ze beschuldigd wordt, slopen ze weg en kropen in hun eigen hoekje bij elkaar. Ze hoort hen af en toe over haar praten als over 'dat doodstrafgeval' – degene voor wie geen hoop meer is. Degene die over een poosje morsdood aan het galgentouw bungelt.

Hoewel ze het niet prettig vond dat ze zo om haar heen dromden, doet dit toch ook pijn. Gisteren bijvoorbeeld. Ze lag op haar matras en deed of ze sliep, toen er opnieuw een

vrouw werd binnengebracht. Ze hoorde de nieuwkomer vragen: ‘En die daar, die zo ligt te maffen, waarvoor zit die dan?’

‘Moord, meid. Moord. Ze heeft de enigste zoon van twee ouwe mensen met een mes om zeep geholpen.’

‘Krijg nou wat! Dat lieg je toch zeker?’

‘’t Is zo waar als ik hier sta. Je kan ook wel zien dat het er niet eentje van hier is, ze komt ergens uit dat achterlijke Namakwaland vandaan. We blijven maar een beetje uit d’r buurt.’

De vrouwen hebben gelijk: ze zit hier voor moord. Binnenkort moet ze terechtstaan, omdat ze ervan wordt beschuldigd dat ze Koos Klink heeft doodgestoken met haar keukenmes.

Maar Namakwaland? Bekijk het even! Ze heeft eerlijk Namabloed* in de aderen, dat wel, maar ze komt van het Richtersveld en daar is ze niet de eerste de beste. Daar gebruiken ze trouwens ook niet van ’s ochtends vroeg tot ’s avonds laat woorden als neuken en zuipen. En ze roepen ook niet om de haverklap Hem daarboven erbij.

Hoe ongemakkelijk ze ook zit, zo tegen de muur, toch wordt de slaap haar te machtig. En met de slaap komt ook de droom.

Ze bevindt zich tussen de bomen langs de oever van de Grote Rivier. Ze rent. Zo soepel rent ze dat ze ondanks haar lange jurk het gevoel heeft dat ze zweeft. Het mes in haar rechterhand blikkert af en toe in de zon.

Ze weet wie daar voor haar uit vlucht. Het is Koos Klink. Hij is maar half zo oud als zij en heeft geen lange jurk aan, maar toch haalt ze hem in, want haar woede is groter dan zijn angst.

* Achter in deze roman is een woordenlijst opgenomen, evenals een stamboom van de familie van Katryn.

Nu is ze vlakbij. Ze kan de donkere zweetplekken in zijn bruine overhemd al zien. Hij kijkt om en in zijn ogen leest ze de angst. Daardoor gaat ze nog harder lopen. Nog een paar stappen, dan is ze bij hem. Hij struikelt en steekt afwerend zijn handen omhoog. Ze heft het mes hoog op...

Dan komt de klap. Net als die middag en net als in alle vorige dromen. Het enige verschil zijn de sterretjes. Bij de rivier dansten de sterretjes voor haar ogen, maar uit de droom wordt ze alleen maar met een schok wakker.

Het is midden in de nacht, maar Katryn heeft helemaal geen slaap. Het is elke keer hetzelfde liedje als ze die droom weer heeft gehad.

Twee van de sloeries in haar cel zijn vandaag schuldig bevonden. Morgen zullen ze hun vonnis te horen krijgen. Toen ze gistermiddag terugkwamen gingen ze verschrikkelijk tekeer. Ze scholden op de politie en de bewakers en sloegen de smerigste taal uit over de rechter en zijn moeder. Na een poosje had Katryn het liefst haar vingers in haar oren gedrukt om ze er nooit meer uit te halen.

Nu is het stil. Alleen klinkt er af en toe een snik uit de ene hoek.

Katryn is bang voor die doorwaakte nachten, want al dat wakker liggen brengt alleen maar gepieker met zich mee. En heimwee. In het begin heeft ze nog geprobeerd het van zich af te zetten, maar de strijd tegen je gedachten is een verloren strijd, daar was ze al gauw achter. Nu laat ze ze maar over zich heen spoelen als het bruine water van de Grote Rivier. Zo gaan haar gedachten hun eigen weg, ver terug, naar de tijd in Kortdoorn.

In hun huisje met het golfplaten dak zat ze met moeder aan vaders sterfbed. De enige keer dat er een dokter bij vader

was geweest had hij het over de tering gehad, maar in het Richtersveld noemen ze die de bloedhoest.

Maandenlang hadden ze vaders lijden moeten aanzien. De droge blafhoest waaraan ze zo gewend waren geraakt, was de afgelopen twee weken verergerd. Sinds een week baden ze niet meer om genezing. Ze baden alleen nog maar of de Here hem zo gauw mogelijk tot zich wilde nemen.

Katryn wist dat vader de volgende dag niet zou halen. Toen ze na de zoveelste langdurige hoestbui het schuim en het bloed van zijn mond veegde, keek ze even naar moeder. Een knikje: het moment van afscheid was gekomen.

Met tranen in haar ogen pakte Katryn de klamme hand van vader beet. Zijn handpalmen waren hard en vereelt van het jarenlange spitten. Tegenover haar nam moeder zijn andere hand in de hare.

Juist op dat ogenblik bonsde er een steen op het dak. Het geluid knalde door de kamer als een schot. En nog eens, en nog eens.

‘Ach, Here, bewaar ons!’ jammerde moeder. ‘Heeft zo’n schobbejak dan geen enkel respect voor de dood?’

Even plotseling als hij was begonnen, hield de aanval ook weer op.

Katryn rende naar de deur. Na een korte worsteling met de grendel van de onderdeur stoof ze naar buiten, maar haar ogen stuitten op inktzwarte duisternis. Hoongelach scheurde de nachtelijke stilte stuk.

‘Verrek maar, rotzak, moordenaarskind! Denk maar niet dat je van me af komt door de pijp uit te gaan! In je graf neem ik je nog te grazen, jou en je hele nageslacht! Verrek, verrek, verrek!’

Toen de voetstappen van iemand die hard wegliep.

Terug in de kamer viel Katryn bij het bed op haar knieën.

Onder het luidkeels huilen van haar moeder boog ze zich over haar vader heen. Nog voor ze naar zijn ogen keek, wist ze het al. De bloederige schuimbel voor zijn neus en mond bewoog niet meer. Vader was dood.

De ochtend na de begrafenis liepen moeder en zij stijf gearmd naar het kerkhof, elk met een bos bloemen in de hand. Ze raakten niet uitgepraat over die aanval. Alle mensen aan wie ze het hadden verteld, hadden hun hoofd geschud en gezegd dat het vast een boze geest was geweest. Geen mens zou een stervende zoiets aandoen.

Maar mens of geest, één ding wist Katryn zeker: die stem vergat ze niet meer. Zodra hij nog eens klonk, hier op aarde of uit de hemel, zou ze hem herkennen.

Ze duwde het roestige hekje open, liet moeder voorgaan en wilde net het hekje weer sluiten toen moeder een gil gaf, hoog en schel. Met een ruk draaide Katryn zich om. Op vaders graf lag een stinkende hoop smurrie, waarvan een dikke wolk bromvliegen opvloog. Mensenpoep.

De stank deed haar kokhalzen. Meteen was daar ook de woede. Witheet, als een lemmet net uit het vuur, schroeide die door haar heen.

Dagen later liep ze nog steeds te koken van woede. Als bijtende soda vrat de ontering van vaders graf aan haar ziel. Moeder hilde de hele tijd en de mensen kwamen langs om te troosten, maar Katryns gezicht bleef strak. Ze zei geen woord, maar bekeek iedereen met vorsende blik. Wie van jullie heeft dat gedaan?

De vrijdag erna moest ze naar Grootderm voor boodschappen. Toen ze meneer Scholtz over de toonbank heen haar lijstje gaf, hoorde ze een paar mensen de veranda op komen. Er werd over en weer gegroet. Onmiddellijk verstijfde ze van top tot teen. Het leek wel of er een handvol hagelkorrels langs haar blote rug rolde. Er was een nieuwe

stem bij gekomen. Het was een vriendelijke stem, maar Katryn twijfelde er niet aan: dat was hem. Langzaam draaide ze zich om.

Het was een heel gewone man; ze schatte hem ergens in de veertig. Zijn kaki overhemd was tot bovenaan dichtgeknoopt; zijn kaki broek hing om een stel kromme benen met knobkige knieën. Om zijn breedgerande hoed zat een leren band, met een roze flamingoveer erin, geloof het of niet. De man stond gezellig te babbelen en zijn gezicht glom van de goeïigheid.

De jongen die achter in de winkel werkte, liep langs haar heen. Katryn riep hem en vroeg zachtjes: 'Piet, wie is die man die daar met *antie* Maria staat te praten?'

'Dat is oom Abraham Klink. Hij en z'n vrouw, *antie* Sophy, zijn vanuit Sendelingsdrif hierheen verhuisd. Hun *rondhuis* staat op ons land. Ze wonen hier al zeker twee maanden, heb je ze dan nog nooit gezien? Het zijn echt aardige lui. Iedereen mag ze graag. Wil je even kennismaken?'

'Nou, graag.'

Ze pakte haar jutezakje met boodschappen en liep de veranda op. Het gonsde in haar hoofd: had ze zich dan toch vergist?

Buiten begroette Piet de mensen een voor een, en zij volgde.

Abraham Klink keek om. 'Môge, Piet!' Zijn ogen vernauwden zich tot spleetjes als hij lachte. 'En wie mag deze mooie jongedame dan wel wezen? Stel me eens netjes voor, ik weet graag wie ik voor me heb.'

'Dit is Katryn Goosen, de dochter van Willem, u weet wel, die vorige week aan de bloedhoest is gestorven.'

Zodra vaders naam viel, zag Katryn Abraham Klink veranderen. Nee, ze had zich niet in de stem vergist.

Met een ruk trok hij zijn hand terug. Alle vriendelijkheid

verdween van zijn gezicht. In zijn donkere ogen zag ze iets wat ze haar hele leven nog nooit in iemands ogen had gezien.

Ze mompelde een groet, draaide zich om en struikelde bijna het trapje af. Op een drafje sloeg ze het weggetje naar Kortdoorn in. Wat was hier toch aan de hand? Waaraan hadden zij de intense haat van deze man toch verdiend?

Ergens slaat een klok. Het moet heel in de verte zijn, want Katelyn hoort die klok alleen als het in alle cellen doodstil is en er geen auto's op straat zijn. Ze telt de slagen... twee, drie, vier.

Op de boerderij is het nu bijna tijd om op te staan. Hè, wat zou ze er niet voor geven als ze een paar minuutjes achter Salmons rug kon kruipen! Eigenlijk zouden ze de gevangenis 'plaats van groot gemis' moeten noemen. Er zijn nog wel meer toepasselijke namen, zoals 'plaats van het niksken' of 'plaats van de angst', maar geen enkel hartzeer is zo groot als het hartzeer van het gemis.

Ze mist haar boerderij en ze mist haar kinderen, maar het ergst van alles mist ze haar man. Toen ze nog een jonge meid was, zwermden de kerels bij bosjes om het huis van Willem Goosen heen, maar zij moest niet veel van ze hebben. Ze had zichzelf beloofd dat ze zich niet aan een man zou geven voordat die met haar in de kerk van Kuboes voor dominee Schmidt had gestaan. Anders dan al die andere meisjes in het Richtersveld zou zij geen voorkinderen op de wereld zetten. De mensen begonnen haar al een ouwe vrijster te noemen, maar ze liet ze lekker kletsen.

Ze had echter buiten Salmon Jonis gerekend. Vanaf de dag dat hij, kort na vaders dood, de drempel van hun eenvoudige huisje over stapte, had ze nooit meer naar een andere man gekeken. Telkens als hij haar aanraakte, voelde

ze haar voornemen verder verflauwen.

Bij de herinnering aan het oudejaarsfeest bij haar oom en tante op Grootderm begint ze nog steeds van top tot teen te tintelen. Toen de *stapdans* begon, had ze tegen zichzelf gezegd: Katryn Goosen, als Salmon Jonis vanavond met jou danst, moet je op je tellen passen. Jullie zetten geen voet buiten de vuurkring, denk erom!

Maar ja – hoe later het werd en hoe vrolijker het er bij het dansen aan toeging, hoe minder het haar nog kon schelen. Toen hij haar ten slotte wegtrok uit de lichtkring en met zijn arm om haar middel meevoerde naar de dichte bomenrand langs de rivier, was ze zonder een woord te zeggen met hem meegegaan.

De maandagochtend erna had ze haar spullen gepakt en was bij hem ingetrokken in zijn eenpersoonskamer in Grootderm. ‘Zaterdagnacht nam jij m’n lichaam, vandaag neem ik jou. En als je wilt weten hoe het voelt als er een hele emmer vurige kolen boven je hoofd wordt leeggekiperd, hoef je alleen maar naar een andere vrouw te kijken!’

Negen maanden later was hun oudste dochter Fluitjie geboren. Pas na de geboorte van Pietertjie had dominee Schmidt hen in de kerk van Kuboes officieel getrouwd. Drie jaar later kwam de tweeling, Sona en Lizzie.

Toen ze bij Salmon introk, werkte hij al een tijdje op de boerderij van CDM. Dat was indertijd vooral een melkerij, en verder hadden ze er varkens, kippen en groente; ook zij had er in een mum van tijd een baan gekregen. Een van de voormannen van de varkensfokkerij was meneer Vlok, toen nog een jongeman.

Vanwege hun groeiende gezin had Salmon een verzoek ingediend voor een eigen huis, en ze weet tot op de dag van vandaag nog hoe gelukkig ze waren in hun stenen huis op Grootderm. En hoe hard ze werkten. ’s Morgens

waren Salmon en zij voor dag en dauw al de deur uit. Dan moesten Fluitjie en Pietertjie thuis aanpakken. Fluitjie maakte het huis aan kant en daarna gaf ze samen met Pietertjie de groenten in de moestuin water.

Na verloop van tijd konden ze een kleine kudde geiten aanschaffen en het werd de taak van Lizzie en Sona om de dieren te weiden in het veld. Het was gewoon een lust voor het oog hoe goed dat kleine grut met de geiten en de jonkies wist om te springen.

Salmon had maar één ding op haar aan te merken en dat was haar zuinigheid. ‘Katryn, zonder dat eeuwige gespaar van jou zouden we er goed van kunnen leven,’ zei hij meer dan eens verwijtend, ‘maar vanaf de dag dat jij met dat rotboekje van de bank thuiskwam, hebben we geen fatsoenlijk maal meer gehad. De kinderen lopen in vodden! De mensen wijzen ons na en zeggen dat ze niet weten waar het geld van de Jonissen eigenlijk blijft.’

Toen hij weer eens zo liep te mopperen, had ze hem met de ogen naar buiten gewenkt. Hij was gewillig meegelopen, want hij wist wel dat ze in het bijzijn van de kinderen nooit over grotemensenzaken sprak.

‘Loop even mee naar de rivier,’ had ze gezegd en ze was meteen voor hem uit het paadje op gelopen. Onder de grote oude wilg aan de oever gingen ze zitten. Het bruine water kabbelde langs hen heen en rondom hen tsjirpten en floten de vogels. In de laaghangende takken boven de rivier waren de vinken nestjes aan het bouwen.

‘Kijk me eens aan, Salmon. Nee, niet wegstijven. Kijk me in de ogen als ik met je praat. Wat ik nu ga zeggen komt uit het diepst van m’n hart en ik wil het niet nog eens hoeven zeggen. Een gesprek als dit voer je maar één keer en dat is het dan.’

Je kent m’n levensverhaal: m’n opa Barend was een blan-